

sük azokat és inspiráljuk magunkat belőle. Vigyünk több művészetet ipariskoláinkba, mely ozonként hat a serdülő ifjú lelkére. Több ékítményes rajz, valamelyes alakrajz, egy kis perspektiva, minél több és minél hamarabb természet utáni studiumok. Mert nem elég a csak kitünő munka és kivitel, ha abban önálló lélek nincs. Viszont műhelyek nélkül egyetlen speciális iparművészeti intézményünk nem állhat meg. Hogy azoknak a kitünő és lelkes erőknél, amelyek a magyar faj létre hoz, amelyek művészi termékeikkel bámulatba ejtették a párisi nemzetközi juryknak minden tagját, ne adathassék meg a mód, hogy az *anyaggal* is megismerkedhessenek, meg annak földolgozási módjával, sajátosságaival, mik a nekik adandó formákat uralják! Hogy ezek, tanulmányaikat végezvén, a prakszist, a kenyérkeresetüket illetve a sötétben tapogatódnak, nagy művészi tulajdonságaik mellett ne legyenek minden tekintetben keresetképesek s így pályájukból kiközkenjenek és sokan elkallódjanak vagy a külföldnek neveltessenek! Ez ugaros gazdálkodás volna, amivel minél hamarabb szakítanunk kell. Ifjúságunknak vetélkedési ösztönét ne nyomjuk el, inkább fokozzuk. És főleg *esti tanfolyamok* létesítésével adjuk meg az anyagi körülményeinél fogva nem iskolázható, de azért mégis oly páratlanul intelligens és ezermester magyar munkáselemnek azt a fegyvert a kezébe, amelyet élesíthet, amelylyel magának türhetőbb existenciát teremthet (előmunkásainknak igen nagy százaléka külföldi és ez az elem nem magyarosodik most már úgy, mint régebben; könnyű közlekedés, ujság, folyóirat, egyesületi élet megtartják őt nemzetiségében és megszedvén magát, hazamegy). A „Centralzeichenbureau“-t nem irigylem szomszédainktól. Azt tartom, az, ha modernizálja is a legelrejtettebb fészkeknek az iskoláját, egyformává és sablonossá teszi az összességet. Jobb, ha a társadalom veszi annak az irányi-

tását a kezébe, mint nálunk az Iparművészeti Társulat. Több szem többet lát. Bár minél többen fordulnának hozzá tanácsért és mintáért, mert biz eddig vajmi szűk közben mozgott ebbeli tevékenysége.

F. K.

KÜLÖNFÉLÉK.

BUDAPESTEN A MŰCSARNOK tavaszi kiállításának plakátjára kitűzött első díjat, 29 pályázó közül *Helbing* Ferenc iparművész nyerte el, kinek munkáit olvasóink, folyóiratunk révén már régebben ismerik.

GRAFIKAI EGYESÜLET ALAKULT Budapesten művészek és műbarátok lelkes részvétele mellett, mely anyalapok megszerzése, nyomatása, kiadása és terjesztése, kiállítások rendezése, pályázatok hirdetése s kiváló művek díjazása, végül egy szakgyűjtemény szervezése útján a grafikai művészetek fölvirágoztatását tűzte ki feladatául. Az alakuló gyűlésen jelen voltak: *Kammerer* Ernő, *Radisics* Jenő, *Fittler* Kamill, *Rauscher* Lajos és kiváló művészeink sorából többen.

A gyűlést megelőzőleg *Olgyai* Viktor, a jeles rézkarcoló, kitől az egyesület eszméje is származik, nyílt levelet írt az ügy érdekében a Műcsarnokba, melyben élesen kikel a fotomechanikus sokszorosító eljárások ellen.

Tagadhatatlan az, hogy a mechanikus sokszorosítási módok a régi technikákat majdnem végelpusztulással fenyegetik. Oly nagy használatnak örvendenek, hogy a fametszet és rézkarc mindinkább háttérbe szorúl általa. De azért a művészet hanyatlását nem lehet e jelenségből jósolni. Az ötszáz év előtti kéziratkedvelők is réműlettel vették tudomásul, hogy egy nap alatt a sajtóval többet lehet nyomni, mint a mennyit egy ember éveken át írni képes. És íme a nyomdászattal nem semmisült meg a szkriptorok, rubrikátorok és illusztrátorok művészete, hanem észrevétlenül átfarmálódott a nyomdász,

a betűkészítő s a fa- és rézmetsző művészetévé. Ugyanevvel a jelenséggel állunk szemben most is, midőn a művészetet féltjük a fotomechanikai sokszorosító eljárásoktól. Lassankint maguk a művészek fogják kitanúlni és előnyeiket felhasználni.

A kimaratott cinkdúc a legnagyobb szabadságot engedi. Vele ecset, toll, irón és kréta műve egyenlő hűséggel reprodukálható. S a fotografálás folytán a méretek sem jönnek számításba és továbbá az eredeti alkotás sértetlenül megmarad. Sikerét azonban legfőképpen olcsósága biztosítja.

Az a rézmetszet, rézkarc és fametszet azonban (hozzávéve még a modern művészi litografiát), a mely nemcsak mint technika akar életben maradni, hanem azért, hogy közvetlenül közvetíthesse valamely művész egységes felfogását, temperamentumát és gondolatát, mindig élni fog és elismerésre számíthat. Ennek a szép feladatnak a betöltését várjuk a Magyar Grafikai Egyesülettől is, mint a melynek máris olyan művésztagejai vannak, mint Olgyay, Doby, Pap Henrik, Morelli, Újváry, Szlányi, Háry, Kézdy-Kovács, Faragó, Knopp, Fényes, Kacziány, Bruck, Telepy, Basch, Karvaly stb., a kik e tekintetben finoman átértzett, művészi alkotások létrehozásával kecsegtetnek.

A ZSOLNAY-SZOBORPÁLYÁZAT. Zsolnay Vilmos, a tavaly elhunyt nagynevű iparművész emlékét tudvalevően szoborral akarja megörökíteni Pécs város közönsége. A szoborra hirdetett pályázatra összesen tizenhét tervezetet küldtek be, melyekről április 12-én ítélezett a bizottság Alpár Ignác, a Mérnök- és Építész-Egyesület képviselőjének részvételével. Az első díjat, mely a kivittel való megbízásból áll, a bizottság nem adta ki. A második díjat, 600 koronát, Strobl tanítványának, *Farkas Miklósnak*, a harmadik, 400 koronás díjat *Holló Barnabás* szobrászművésznek ítélte oda.

FUCHS EMIL SZOBORÁSZMŰVÉSZ hazánkfiát, kinek működését már folyóiratunk 1900-ik évi júliusi számában méltattuk, nagy dicsőség érte Londonban. Úgy látszik, az újabb időben a magyar művészeknek szerencsájük van a pénz körül. Alig örvendtünk Hegedüs László sikerének, az o. m. bank bankópályázat első díjának elnyerésénél, egy újabb hason-

latos hírről értesülünk londoni körökből. VII. Edvard angol király Fuchs Emil magyar művészt bízta meg, hogy az új angol ércpénzek számára arcképét mintázza. Fuchs korára nézve még nem öreg ember, de a New Gallery-ben rendezett kiállítása és főleg izléses Viktoria-érmei révén máris előkelő hírnevet szerzett magának a távol idegenben. Trencsénben született. Művészetét Fadruszszal és Zalával a bécsi akadémián fejlesztette. Majd Rómába ment, hol több ízben első díjat nyert. Első monumentális művét a bécsi császári múzeum vásárolta meg: egy sírkereszt, a melyen az anya kétségbeesve védi csecsemő gyermekét. Londoni működése alatt egyike lett a legismertebb és legfelkapottabb művészeknek. Különösen kiválóak az arcképes medáljai. Robertson, Pinero, Sir Ellis, férjének szerencséséről híres Maurice Ephrussi asszony, Lady Churchill két fia, Sielern gróf, Beres lord, a két Rothschild (Evelyn és Anthony), plakettjei csudálatos finomak rajzban és beállításban. Viktoria, az elhalt királynő és VII. Edvard, welszi herceg korában, sokszor ültek ja művészek; az előbbinek halotti maszk át is Fuchs Emil vette le a halottas ágyon. Forrásunk azt mondja, bármily hihetetlenül hangzik is, hogy nem akadt angol művész, a kire az ércpénz modellirozásának érdekes feladatát Edvard király bízni mertte volna; sőt az angol képzőművészeti akadémiák tagjai, a kik szintén felszólítást kaptak a végleges megbízás előtti tervezetek benyújtására, önként lemondtak ezen megtiszteltetéstől, nem akarván Fuchs Emil elismert tehetségével konkurrálni.

A német művészeti lapok dagadnak az örömtől ez ügynél (l. Kunstchronik XII/19.), Fuchs Emil neve után németnek vélvén. Fennen hirdetik az angol pénznél a „made in Germany“ diadalát, pedig az nem egyéb voltaképen, mint „made in Hungary“.

A GRAFIKUS MŰVÉSZETEK JELENLEGI ÁLLÁSA. Világszerte látjuk napjainkban, hogy a műszerető közönség a művészek és a sokszorosító művészetek felvirágoztatásán fáradoznak. Az egykor nagyjelentőségű művészeti ág ugyanis a XVIII. század folyamán mesterséggé süllyedt, elvesztette önállóságát és festmények visszaadásában merült ki többnyire. A kőnyomás és a fotográfia feltalálásával pedig

GOSSELIN ARCKÉPE.
ROTY O., PÁRIS.

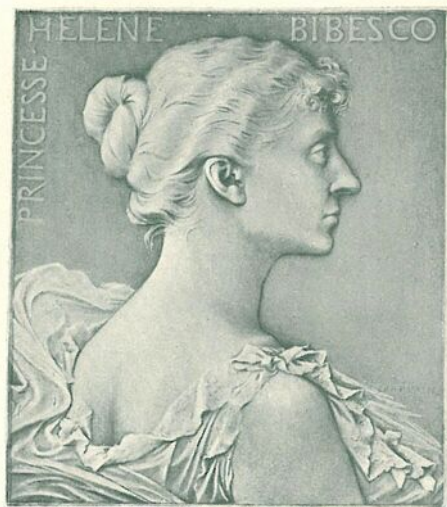

A MŰVÉSZ NEJE.
ROTY O., PÁRIS.

A MŰVÉSZ SZÜLŐI.
ROTY O., PÁRIS.

„EGY SZÉP NAP EMLÉKÉRE”.
ROTY O., PÁRIS.

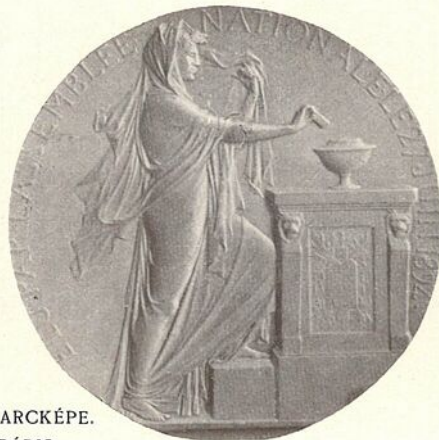
BIBESCO HELÉN HERCEGNŐ ARCKÉPE.
CHAPLAIN J. C., PÁRIS.

BRANCOVAN HELÉN ÉS ANNA ARCKÉPE.
CHAPLAIN J. C., PÁRIS.

PÉRIER CASIMIR ARCKÉPE.
CHAPLAIN J. C., PÁRIS.

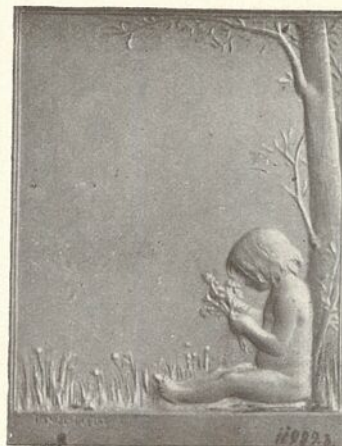

WEIL DÁVID ÉS FLÓRA
ARCKÉPE.

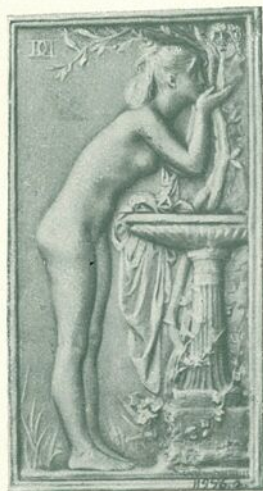

CHAPLAIN J. C., PÁRIS.

KERTÉSZET.

DUPUIS DANIEL,
PÁRIS.

A FORRÁS.
DUPUIS DANIEL, PÁRIS.

A FRANCIA KÖZTÁRSASÁG.
DUPUIS DANIEL, PÁRIS.

A FÖLDRAJZ.
DUBOIS A., PÁRIS.

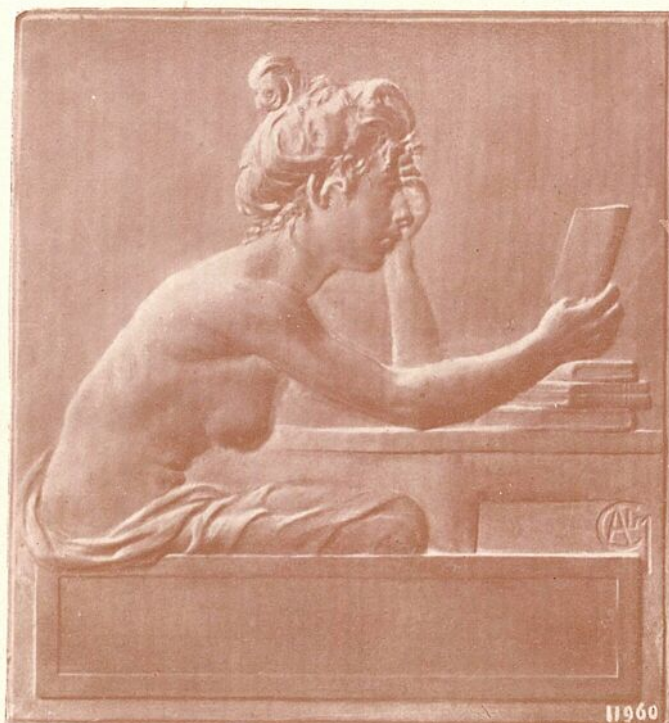
EMLÉKEZÉS.
MOUHON E.,
PÁRIS.

AZ EIFFEL-TORONY
BEFEJEZÉSE.
CHARPENTIER A.,
PÁRIS.

LUCE FESTŐ ARCKÉPE.
CHARPENTIER A.,
PÁRIS.

„BIBLIOPHILE”.
CHARPENTIER A., PÁRIS.

A LEMERCIER-CÉG
PLAKETTÁJA.
CHARPENTIER A., PÁRIS.

oda hanyatlott, hogy a művészek már a tehnikákat sem ösmerték. Félix Bracquemond, a mai francia karcolók Nesztora, midőn a sokszorosító művészetre akarta magát adni, előbb receptekért és utasításokért Diderot Encyclopaediajához fordult, mert a művészek termeiben mind az már ismeretlen volt. A legújabb időkben azonban a művészi élet egyik kiváló tényezőjét képezik ismét a grafikus műlapok. Igazi művészek vették kezükbe az ügyet és azáltal a közönség is kezdi a sokszorosított műlapokat az eredeti alkotások rangjához sorozni.

I. *A rézmetszet.* A rézmetszet elhanyagolt eljárásán annak felújításával nem sok változás esett. A rézlapba mélyesztett vonalak által való ábrázolás még mindig a legfáradtságosabb sokszorosító tehnikák egyike. A sokszorosítás erről tudvalevőleg úgy történik, hogy a 3–6 milliméteres simított rézlapba metszett mélyedéseket betöltik nyomdafestékekkel és szívós papírlapot nedves állapotban sajtolnak át fölötté hengerek közt, a mi által a papír benyomódik az árkocskába s onnét nyomdafestéket szív magába.

A metsző szerszáma a véső. Egy faágyba erősített acélrudacska ez, melynek hegye lejtősen van lecsapva. A faágyat a metsző átmarkolja s meglehetősen erő kifejtésével váj árkokat a rézlapba, a mint a véső hegyét a megrajzolt vonalak mentén bemélyesztve előre nyomja. Újabban néhány művész olyan vésőt készítetett, melynek hegye kampóra görbül s a metszést húzásra eszközözi. Valami nagy találmánynak ezt nem tarthatjuk, a rézmetszet jellegén mitsem változtat, legföljebb az az előnye, hogy a húzva vájó vésőnél a metsző művész keze szabadabban mozoghat.

Sokkal jelentékenyebbek az anyag érdekében fejlesztett újítások. A rézlap ugyanis igen romlandó. Minden levonathoz külön kell bedörzsölni, letörölni s nyomni, a mi által a finom árnyalatok, átmenetek elenyésznek, a lap kopik s a levonat mindinkább színtelenebb és szegényebb lesz. A midőn a XIX-ik század fémipara oly nagy lendületet vett, sokan remélték, hogy a rézlap helyett erős acéllapot alkalmazva a kopásnak elejét lehet venni. De a mi az anyagot kímélte, ártott a művészetnek. Az acéllappal tett kísérletek azt bizonyították, hogy igen fáradtságos a metszése, művészi finomságok pedig sehogysem érvényesülnek általa. Sokkal inkább bevált a galvanohoz kötött remény. Csodálatosképen e találmányt felfedezése után egy századdal később tudták csak

kellő mértékben kiaknázni. A galvanot először csak arra használták, hogy vele a rézlap ellenálló képességét fokozzák, tehát hogy a nagyobb számú levonat készítését elősegítsék. Most azonban Gaillard Párisban és különféle helyen működő hívei egy egészen új metszési stílust alakítottak ki ebből kifolyólag. A rézmetszetenél szokásos szisztematikus vonalvezetési módozattal fölthagytak s egy csomó egymásra szabálytalanul halmozott gyöngéd vonalakban fejezik ki magukat. Ez által műveik olyan plasztikusságra tesznek szert, a milyen fokút rézmetszettel eddig nem lehetett elérni. Dürer, úgy látszik, már ismerte a gyöngéd vonalakban tartott metszet hatását, kísérletet is tett vele, de mert csak kevés példányt adott a rézlap, kénytelen volt abban hagyni, a fáradtságnak nem volt kielégítő jutalma e módszerrel. Ma azonban másrészt áll az ügy, a galvano alkalmazása folytán bármily szubtilis metszetről tetszés szerinti számban készíthetünk levonatokat.

(Folytatjuk.)

ETIENNE DE HONGRIE EGY Magyar műhímző és festő volt Párisban, 1384–1417. élt. Touraine hercegasszonyának többféle ruhát hímzett és munkáival általában nagy sikereket ért el. Majd a burgundi herceg mellett gyakorolta mindkét művészetét, a festést és hímzést, kamarási rangban. Magyar Istvánról újabb adatokat közöl a Historisches Jahrbuch (XXI. 78–85.), a melylyel szemben Pór Antal az Archaeologiai Értesítőben (1901. febr.) sok téves állítást igazít ki.

A ZONGORA DISZÍTÉSÉRŐL ÍRT igen tanulságos cikket Aymer Vallance, Marris ismert életrajzírója, az idei The Magazine of Art márciusi számában. A zeneköltészet legkedveltebb tolmácsolójának külső formája a XV-ik század óta alig változott valamit, dacára annak, hogy mint hangszer folytonosan tökéletesedett. A zongora már a spinettinek vagy virginalnak nevezett, inkább cimbalomhoz hasonló, szerkezeti fejlettségi fokán is hosszúkás asztalkán állott és teste a madárszárny alakjára volt építve. A legújabb időkben föllendült művészi ipar mesterei sem változtattak az alapformákon, csak méltó díszszel igyekeztek ellátni a lakások és termek e nagy bútordarabját és

pedig olyan díszszel, mely a változott idők ízlésének bélyegét viseli magán.

Nálunk, a hol dacára annak, hogy egy jeles gyárunk van, a Thék Endre-féle, a mely minden tekintetben jó és ízléses zongorákat készít, még mindig többnyire a bécsi Bösendorfer és Ehrbar gyártmányait vásárolják, holott ezek a magyar zongorákat miben sem múlják felül. A zongorát díszítő művészek legelőször az angolok sorából kerültek ki s ott találjuk a szerkezetileg és iparművészetileg legkiválóbb londoni Broadwood és Brinsmead-féle alkotásokat is. Sok művészi értékkel bírnak még a párisi Héber Lippmann zongorái, a ki mahagoni anyagból par excellence a Lajosok stíljében építi meg zongoráit, annyi művészi erőt azonban még nem bírt lekötni, mint az angol gyárosok.

Az első brit zongoratervezők (Bechstein, Steinway) még kalandoztak. Őskeresztény szarkofágot választottak mintául s előszeretettel kölcsönözték át a görög művészetből delfint lábaknak, majd meg egiptomi motivumokkal, lotuszokkal, szkarabeuszokkal, szfinkszekkel s Faraók arcképeivel díszítették a pianofortét. A „correct Gothic“ divata már a nemezebb ízlés diadalát jelenti a zongora díszítésénél. Igen elegánsak azok a zongorák továbbá, a melyeket Jackson tervezett korai olasz-renaisszánsz intarzia alkalmazásával Broadwoodnál. Lassankint pedig egy originális zongora-stílus alakult ki, a melynél fogva előnyösen lehet az angol és amerikai zongorákat megkülönböztetni az európai kontinens hasonló iparművészeti alkotásaitól. Morris, az angol iparművészet atyja, e téren is érvényre juttatta hatását, a síkdiszítésre kiválóan alkalmas perzsa motivumokkal tett próbát a zongoránál és arany meg ezüst részeknek a fába való mélyítését is gyakorolta.

Mint kiváló alkotást szokták emlegetni Burne-Jones által a glasgowi William Grahamnak 1880-ban tervezett két zongorát. Az egyik felső lapján egy allegorikus jelenet van ábrázolva; az Anyaföldet körülfogják gyermekei. A másikon egy poétát megihlet a zene műzsája. Tisztelettel adózva Burne-Jones nagy művészetének, meg kell vallanunk mégis, hogy ily képszerű alkotások alkalmazását valamely bútordarabra nem mernők követendő példának ajánlani.

KÜLFÖLD.

A BERLINI ÁLLAMNYOMDÁHOZ a német császár művészeti felügyelőket nevezett ki, hogy a nyomdászat terén ez intézet mintaszerű termékeket állíthasson elő. A felügyelő-bizottság tizenkét szakértő emberből áll, a kik az államnyomda igazgatójának meghívására ülnek össze és az összes felmerülő iparművészeti kérdésekre vonatkozólag döntenek s tanácsal szolgálnak. Különösen pedig indítványokat tesznek oly új vagy régi szerző művének kiadási módozatáról, a mely által az államnyomda követendő példát tudna nyújtani a könyvnyomtatás és könyvdiszítés iparművészetére: a betűk, a szedés, a nyomdadísz s az illusztráció tekintetében is határoznak, sőt a papír és festék anyagának megválasztásába is van beleszólásuk. Nemkülönb a könyvkötészetet is tartoznak dekoratív szempontból felkarolni. Továbbá az államnyomda egyéb termékeire szintén kiterjed a bizottság figyelme. Így az értékpapírok, bélyegek, papírpénzek tervezeteinek s kivitelének elbírálása ügykörükbe tartozik. A művészeti felügyelők bizottságának tagjai jelenleg: Peter Jessen, az Iparművészeti Múzeum könyvtárának igazgatója; Fridrich Lippmann, a császári múlapgyűjtemény igazgatója; Wolfg. v. Oettingen, a művészeti akadémia titkára; Albert Krüger, Dr. Hans Mayer, Karl Köpping, rézmetszőművészek; Hans Grisbach, Hasak, Franz Skarabina, Fridrich; Ernst Ewald, az iparművészeti iskola igazgatója; Dr. Miethe és Gerhard Meder, műárús.

Nálunk is üdvösnek bizonyúlna ez intézmény meghonosítása. Magyarországon a nyomdászat és sokszorosító művészet az iparművészetnek kitagadott, vagy legalább is legmostohább gyermeke. A gondozás hiányát nagyon is érezzük, még pedig nemcsak az állami nyomtatványoknál és sokszorosítási termékeknél, hanem sokkal inkább a privát intézetek kiadványainál. Ez utóbbiak szorúlnak rá voltaképpen a nógatásra és nevelésre vagy pedig túlzásaiknak mérséklésére.

MŰVÉSZET A GYERMEK KÖRÉBEN cím alatt március hó elején érdekes kiállítás nyílt meg a berlini Secesszió épületében, a melylyel a rendezők a szélesb körök érdeklődését akarják felkelteni,